

პედაგოგია Pedagogic

მეტაკოგნიტური უნარების განვითარებაზე ორიენტირებული სწავლება

ლელა ედგვერაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქუთაისი, საქართველო

e-mail: lela.edzgeradze@atsu.edu.ge

<https://doi.org/10.52340/lac.2025.35.22>

SJIF 2026: 8.679

მეტაკოგნიტური უნარების განვითარებაზე ორიენტირებული სწავლება თანამედროვე განათლების ერთ–ერთ ფუნდამენტურ მიმართულებას წარმოადგენს. იგი მოსწავლეს საკუთარი აზროვნების პროცესის გააზრების, დაგეგმვის, მონიტორინგისა და შეფასების შესაძლებლობას აძლევს. სწორედ ამ უნარებზე დაფუძნებით ვითარდება კრიტიკული აზროვნება, პრობლემის გადაჭრის, შემოქმედობისა და თვითრეგულირების უნარები, რომლებიც განსაზღვრავს როგორც აკადემიურ წარმატებას, ისე პიროვნულ ეფექტიანობას.

მეტაკოგნიციის განვითარება არ უნდა განიხილებოდეს როგორც ცალკეული აქტივობების გამოყენება, არამედ როგორც სწავლების ორგანიზების ზოგადი პრინციპი, რომელიც მოიცავს სასწავლო პროცესის ყველა კომპონენტს – მიზნების გაცნობიერებას, მოქმედებების დაგეგმვას, შესრულების პროცესის კონტროლს, შედეგების ანალიზსა და მიღებული გამოცდილების გააზრებას. ამ პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება აქტივობის წინა და შემდგომ მეტაკოგნიტურ პაუზებს, მიზეზშედეგობრივი კავშირების გამოკვეთას, თვითშეფასებასა და ურთიერთშეფასებას.

მასწავლებელი ამ პროცესში ასრულებს ფასილიტატორის როლს. იგი უზრუნველყოფს, რომ მოსწავლეები არ შემოიფარგლონ მხოლოდ შესრულებული მოქმედებების აღწერით, არამედ გააცნობიერონ საკუთარი გადაწყვეტილებების საფუძვლები, წარმატებისა და სირთულეების მიზეზები და მომავალში უფრო ეფექტიანი სტრატეგიების შერჩევის შესაძლებლობები. ამგვარად მეტაკოგნიტური უნარების მიზანმიმართული განვითარება ქმნის საფუძველს დამოუკიდებელი, პასუხისმგებლიანი და თვითრეგულირებადი პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: მეტაკოგნიტური უნარები, კრიტიკული აზროვნება, პრობლემის გადაჭრის, შემოქმედობისა და თვითრეგულირების უნარები

მეტაკოგნიცია გულისხმობს საკუთარი აზროვნებისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესის გააზრება–რეგულირების უნარს, რაც აუცილებელი პირობაა ადამიანის პოტენციალის სრულფასოვნად რეალიზებისათვის. მეტაკოგნიციის უნარი საკვანძო როლს ასრულებს კრიტიკული აზროვნების, პრობლემის გადაჭრისა და შემოქმედებითობის ჩამოყალიბებაში, სოციალურ–ემოციურ განვითარებაში. სწავლე–

სწავლების პროცესში ამ უნარის ჩამოყალიბებაზე მიზანმიმართული მუშაობა ქმნის ბაზისს, რომელსაც ეფუძნება პიროვნების თვითეფექტურობა და ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის შესაძლებლობა.

იმისათვის, რომ გავიაზროთ, როგორ წარვმართოთ მეტაკოგნაციის განვითარებაზე ორიენტირებული სასწავლო პროცესი მკაფიოდ უნდა ჩამოვყალიბოთ, რას გულისხმობს მეტაკოგნაცია. ამ უნარის მქონე ადამიანს შეუძლია საკუთარი ცოდნისა და შესაძლებლობის გაცნობიერების საფუძველზე მოქმედების სტრატეგიების შერჩევა, პროცესის დაგეგმვა და მიმდინარეობის მონიტორინგი, საჭიროების შემთხვევაში ცვლილებების შეტანა და შედეგების შეფასება. შესაბამისად, მიზანშეწონილია საკლასო ოთახში აქტიურად გამოვიყენოთ სტრატეგიები და აქტივობები, რომლებიც ცოდნისა და შესაძლებლობების განსაზღვრასა და პროცესის დაგეგმვა-მიმდინარეობის კრიტიკულ შეფასებას უზრუნველყოფს. ამასთან, ასეთ მიდგომას უნდა მივმართოთ სასწავლო პროცესის ყოველ კომპონენტთან მიმართებაში: იქნება ეს საკლასო რუტინა, ქცევის წესების შემუშავება-დაცვა თუ კონკრეტულ სასწავლო შედეგებზე ორიენტირებული აქტივობებისა და დავალებების შესრულება.

აქტივობები, რომლებიც მოითხოვს ვარაუდებისა და მოლოდინების გამოთქმას, სამუშაო პროცესის აღწერასა და შეფასებას პირდაპირ მეტაკოგნიტური უნარების განვითარებაზეა ორიენტირებული. თუმცა, პროცესის მაქსიმალურ ეფექტს არსებითად მათი შეგნებული გამოყენება განსაზღვრავს.

გაკვეთილის თემისა და მიზნების გაცნობის შემდეგ სასწავლო პროცესის მიმდინარეობის შესახებ გამოთქმული მოლოდინები, მოსწავლეთა გამოცდილების გახსენება-განმტკიცებას ემსახურება. მნიშვნელოვანია, რომ ეს პროცესი არ შემოიფარგლოს მათ გამოცდილებაში არსებული აქტივობების მექანიკური ჩამოთვლით. მასწავლებელმა უნდა უზრუნველყოს, რომ გააზრებულ იქნას დასახელებული მოქმედების/აქტივობის მიზანშეწონილობა კონკრეტული ამოცანების გადასაჭრელად. უმარტივესი სტრატეგია, რომელიც მოცემული მიზნის მისაღწევად შეიძლება გამოვიყენოთ არის დავსვათ კითხვები: რატომ ფიქრობთ, რომ ეს აქტივობა/მოქმედება დასახული მიზნის მიღწევაში დაგვეხმარება? მიზნის მიღწევასთან დაკავშირებული რომელი კონკრეტული ამოცანის გადაჭრა შეგვიძლია ამ აქტივობის გამოყენებით? იგივე ეფექტი შეიძლება იქნეს მიღწეული განსხვავებული ფორმითაც. გაკვეთილის თემისა და მიზნების გაცნობასთან ერთად გავაცნოთ მოსწავლეებს აქტივობებიც და ვთხოვოთ, განსაზღვრონ კორელაცია მათ შორის. აქვე შეგვიძლია შევთავაზოთ მათ, დაასახელონ სხვა აქტივობები, რომლებიც, მათი აზრით, მოემსახურება დასახული მიზნების მიღწევას. რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანია მოსწავლეებმა განმარტონ, რას ეფუძნება მათი მოსაზრება.

მეტაკოგნიტური უნარების განვითარებას ეფექტურად უწყობს ხელს შემოქმედებითი დავალების პირობის გაცნობის შემდეგ მსგავსი დავალების შესრულების გამოცდილების გახსენება. ამ დროს მოსწავლეები იხსენებენ და აანალიზებენ წარმატებულ პრაქტიკებს, რომელთა მეშვეობითაც მათ შეძლეს ამ ტიპის დავალებების შესრულება. ამავდროულად, ყურადღება მახვილდება სირთულეებზე და მათი დაძლევის გზებზე. მიზანშეწონილია, აქვე მოხდეს კონკრეტული შესასრულებელი დავალების სპეციფიკის გამოკვეთა და ურთიერთთანამშრომლობის ფორმატში შედგეს აქტივობების გეგმა.

დავალებაზე შემდგომი მუშაობის პროცესში რეგულარულად უნდა გამახვილდეს ყურადღება დაგეგმილი აქტივობების მიზანშეწონილობისა და ეფექტურობის შეფასებაზე და საჭიროების შემთხვევაში გეგმაში შეტანილ იქნეს შესაბამისი ცვლილებები. მოცემულ კონტექსტში მეტაკოგნიტური უნარების განვითარების უმნიშვნელოვანეს კომპონენტს წარმოადგენს შესრულებული დავალების წარდგენის დროს მუშაობის პროცესზე რეფლექსია. ამ დროს მოსწავლე იხსენებს – როგორი იყო მისი მოლოდინი, რა წარიმართა მოლოდინის შესაბამისად, გახდა თუ არა საჭირო ცვლილებების შეტანა – აფასებს, რამდენად ეფექტიანი იყო პროცესი, აკეთებს დასკვნას, რა ცვლილებები იქნება მიზანშეწონილი მომავალში მსგავსი დავალების შესრულების დროს.

მეტაკოგნიტური უნარების განვითარების თვალსაზრისით ყურადღება გვინდა გავამახვილოთ აქტივობის წინა და აქტივობის შემდგომ მეტაკოგნიტური პაუზებზე.

აქტივობის წინა მეტაკოგნიტური პაუზა გულისხმობს არა მხოლოდ ინსტრუქციის მიცემას. ამ დროს უნდა გამოიკვეთოს შესასრულებელი მოქმედებების მიმართება სასწავლო მიზანსა და შედეგებთან. პასუხი უნდა გაეცეს კითხვებს: რატომ არის მნიშვნელოვანი ამ აქტივობის შესრულება? რა წვლილს შეიტანს იგი კონკრეტული გაკვეთილის მიზნების მიღწევაში? რა შემთხვევაში იქნება შედეგი მიღწეული? აქტივობის შემდგომი პაუზის დროს უკვე ფასდება: შესრულდა თუ არა ინსტრუქცია? მიიღეს თუ არა მოსალოდნელი შედეგები? განხორციელების პროცესში ცვლილებების შეტანა ხომ არ გახდა საჭირო? შეძლეს თუ არა დროის ლიმიტის დაცვა?...

მთავარი სტრატეგია, რომელიც მეტაკოგნაციის უნარის გამომუშავებაში დაგვეხმარება მოქმედებათა მიზეზშედეგობრიობის მუდმივი გამოკვეთაა. მაგალითად, თუ ქცევის წესების შემუშავების დროს ყურადღებას გავამახვილებთ, თუ რატომ არის საჭირო მათი დაცვა, ხოლო კონკრეტული წესის დარღვევის შემთხვევებში მოსწავლეებს გავააზრებინებთ არასასურველ შედეგებს, ჩვენი მიზანი არა მხოლოდ წესრიგის დაცვის უზრუნველყოფაა. ამით ხელს ვუწყობთ თვითრეგულირებადი ქცევის ჩამოყალიბებას მეტაკოგნიტური ცნობიერების განვითარების საფუძველზე.

იგივე პრინციპი მოქმედებს აქტივობებისა და შესრულებული დავალებების შეფასების დროს, როცა მოსწავლეები აყალიბებენ რა გააკეთეს, რა გაუძნელდათ და რა გამოუვიდათ მარტივად, როგორ დაეხმარათ წინარე გამოცდილება, რა გააკეთეს ახლებურად და როგორი იყო შედეგები. მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლების დროს მასწავლებელი ამ პროცესში ასრულებს ფასილიტატორის როლს, რომელიც უზრუნველყოფს, არ მივიდეთ მხოლოდ მოქმედებათა თანმიმდევრობის აღწერა, არამედ მოსწავლეებმა გააცნობიერონ, რას მოჰყვა წარმატება და წარუმატებლობა, რატომ იყო მათი ქმედება ეფექტიანი ან ნაკლებპროდუქტიული.

მეტაკოგნიტური უნარების განვითარების მძლავრი ინსტრუმენტებია თვითშეფასება და ურთიერთშეფასება, რომელიც შეიძლება განხორციელდეს როგორც ზეპირსიტყვიერი, ისე წერილობითი ფორმით. მაგალითად, მოსწავლეებმა შეიძლება ისაუბრონ თანაგუნდელებისა და საკუთარ წვლილზე ჯგუფური მუშაობის პროცესში ან „გასასვლელ ბილეთში“ აღნიშნონ რა გამოუვიდათ კარგად, როგორ გადალახეს გამოწვევები, რა იცოდნენ შესასწავლ საკითხთან დაკავშირებით და რა ისწავლეს ახალი.

ბოლოს გვინდა აღვნიშნოთ, რომ მნიშვნელოვანია შევიმუშავოთ მეტაკოგნიტური ასპექტების შეფასებაზე ორიენტირებული რუბრიკები, შესაბამისი კრიტერიუმებით. ეს

გაუადვილებს მოსწავლეებს რეფლექსიას სწავლის პროცესის მიმდინარეობასა და შედეგებზე.

ლიტერატურა:

- ლობჟანიძე ს., ფიჩხაძე მ., რატიანი მ., ლომიძე ნ., ინტერაქტიული მეთოდები პრაქტიკაში (მასწავლებლის წიგნი), 2016, მასწავლებლის პროფესიული განვითარების ცენტრი
- ანთაძე ლ., სწავლების თანამედროვე მეთოდები, 2024, თბილისი
- მეტაკოგნაცია, დ. პერკინსის ეფექტური სწავლების მეთოდები, <https://www.scribd.com/document/816535845/10>

Lela Edzgeradze

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Georgia

e-mail: lela.edzgeradze@atsu.edu.ge

<https://doi.org/10.52340/lac.2025.35.22>

SJIF 2026: 8.679584

Teaching Focused on Development of Metacognitive Skills

Abstract

Instruction focused on the development of metacognitive skills represents one of the fundamental directions of contemporary education, as it enables learners to understand, plan, monitor, and evaluate their own thinking processes. These skills constitute the foundation for the development of critical thinking, problem-solving, creativity, and self-regulation, which are essential determinants of both academic achievement and personal effectiveness.

The development of metacognition should not be viewed merely as the implementation of isolated activities; rather, it should be understood as a general principle for organizing the teaching and learning process. This principle encompasses all components of instruction, including the clarification of learning goals, the planning of actions, the monitoring of performance, the analysis of outcomes, and the reflection on acquired experience. In this process, particular importance is attached to metacognitive pauses before and after learning activities, the explicit identification of cause-and-effect relationships, and the systematic use of self-assessment and peer assessment.

The teacher's role as a facilitator is crucial in ensuring that learners move beyond simply describing the steps they have taken and instead develop an understanding of the rationale underlying their decisions, the causes of both success and difficulty, and the possibilities for selecting more effective strategies in future learning situations. Thus, the purposeful development of metacognitive skills provides a foundation for the formation of autonomous, responsible, and self-regulated individuals.

რეგენზენტი: პროფესორი ოლგა გუსევა